

Чернега Віталій Миколайович,
кандидат юридичних наук, старший
викладач кафедри публічного та
приватного права факультету права
та міжнародних відносин Київського
університету імені Бориса Грінченка

САМОБУТНІСТЬ ПРИНЦИПІВ СІМЕЙНОГО ПРАВА

Принципи сімейного права вирізняються з-поміж інших правових принципів своїм значенням для сфери сімейно-правового регулювання. Передусім, це зумовлено дозвоільним регулюванням, яке притаманне сімейному праву; останнє регулює далеко не всі сімейні відносини, встановлюючи лише зовнішні рамки, а в межах цих рамок самі суб'єкти діють вільно, на власний розсуд, визначаючи для себе правила поведінки. Фактором, який визначає зміст цих правил та поведінкових актів, є принципи сімейного права.

Специфіка принципів сімейного права обумовлена особливістю сімейних правовідносин. Насамперед, ці принципи поширюються лише на відносини між фізичними особами, які наділені певним сімейно-правовим статусом: подружжя, батька, матері, дитини, усиновлювача, усиновленого, баби, діда, прабаби, прадіда, внука, внучки, правнука, правнучки, рідного брата, рідної сестри, мачухи, вітчима, падчерки, пасинка. Тому, як наголошує З. В. Ромовська, «казенний, з елементами формалізму, цивілістичний штамп «фізична особа» до учасників сімейних відносин, на щастя, не пристав» [3, с. 43].

Йдеться про те, що кожен учасник сімейних правовідносин поійменований відповідно до його статусу в конкретному сімейному правовідношенні. Разом із тим, відзначимо, що одна й та ж фізична особа може мати одночасно кілька сімейно-правових статусів у різних видах сімейних правовідносин: жінка може виступати в сімейних правовідносинах одночасно як дружина, мати, баба, рідна сестра, мачуха, при цьому, залишаючись як суб'єкт права фізичною особою. Аналогічно в цивільних правовідносинах, особа одночасно може мати статус, скажімо, орендодавця, наймача, комітента, страхувальника тощо, а як суб'єкт цивільного права є фізичною особою.

Як відомо, відносини між суб'єктами сімейного права мають тривалий характер, що зумовлено, як відзначав Є. М. Ворожейкін, специфікою їхніх цілей і завдань, які полягають у створенні сім'ї, вихованні дітей, забезпеченні матеріального утримання непрацездатних родичів і подружжя тощо [1, с. 65].

Тривалий характер притаманний і деяким цивільним правовідносинам, зокрема, відносинам власності, але в сімейних правовідносинах він впливає з самої їхньої природи [2, с. 226]. До того ж, суб'єкта сімейних правовідносин не можна замінити іншими особами, як це можливо в цивільному праві, зокрема внаслідок правонаступництва. Прикладом може слугувати й те, що в сімейному праві відсутні і прощення боргу, і зарахування зустрічних вимог тощо. Сімейні правовідносини здебільшого мають немайновий характер, а майнові відносини, хоча і мають важливе значення, проте є похідними від особистих, оскільки «виникають лише за наявності останніх і покликані обслуговувати їх» [1, с. 45].

Сімейні відносини являють собою ту особливу «найприватнішу» сферу соціального буття, на яку істотно впливає низка інших, крім права, соціальних норм (норми моралі, релігійні норми, норми-традиції, норми-звичаї). Адже це сфера відносин з «відтворення самої людини, як біосоціальної істоти» [4, с. 5].

Всі ці особливості впливають і на зміст сімейних правовідносин, і на засоби їх регулювання, і на головні ідеї, яким вони підпорядковуються, і на ті властивості, які притаманні цим ідеям – ознаки принципів сімейного права.

Список використаних джерел

1. Ворожейкин Е. М. Семейные отношения в СССР / Е. М. Ворожейкин. – М. : Юрид. лит., 1972. – 336 с.
2. Гражданское право: учеб. в 3 ч. / [Е. Ю. Валявина, Н. П. Василевская, Н. Д. Егоров, И. В. Елисеев, А. А. Иванов и др.]; отв. ред.: А. П. Сергеев, Ю. К. Толстой. – М.: Проспект, 1999. – Ч. 3. – 592 с.
3. Ромовська З. В. Українське сімейне право: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / З. В. Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 500 с.
4. Тарусина Н. Н. Семейное право: учеб. пособ. / Н. Н. Тарусина. – М. : Проспект, 2001. – 144 с.